

Eğitimde Fırsat Eşitliği Açısından Mesleki ve Teknik Eğitimde Cinsiyete Dayanan Farklılaşma

Meral TEKİN (*)

Pek çok eğitimci «bireyde istendik davranış geliştirme süreci» olarak tanımlanan eğitimin, ikili işlevini gözardı etmez. Bunun anlamı, eğitim bir yandan statükoyu sürdürmek için bir araç olarak karşımıza çıkarken, öte yandan sosyal değişimin etkili bir unsuru olarak karşımıza çıkabilmektedir. Bu yönüyle eğitimin hem cinsel eşitsizliğin benimsenmesini ve toplumdaki kadın erkek arasındaki dengesiz işbölümünü korunmasını sağlayabileceği, hem de buna karşı olarak kadınların durumunun olumlu yönde gelişmesine katkıda bulunabileceği söylenebilir. Bir sistem bütünü olan toplumda eğitimin işlevinin diğer alt yapı sistemlerden bağımsız olarak düşünülmesi, konunun bir başka yönünü oluşturmaktadır.

İster gelişmiş olsun, isterse de az gelişmiş olsun tüm ülkelerde toplumsal süreçleri kadını ikincil bir role sahip kılmış, geleneksel ev kadını + anne cinsel rol kalıbı toplumsal gelişme dinamiği ile giderek önemini kaybetmekle birlikte devam edegelmiştir.

Kadının toplumdaki geleneksel rol kalıplarına göre algılandığını birçok araştırma bulguları da ortaya koymaktadır. Bu algılama aile içinde, okullarda ve kitle iletişim araçlarının etkisi ile oluşan toplumsallaşma sürecinin ortaya çıkardığı cinsiyetler ve toplumsal işlevler konusundaki kadın erkek ayrımı koşullandırmaları ile daha da belirginleşmektedir. Kadının işlevi, gerek kendi gözünde, gerekse de toplum içinde, esas olarak ev işlerini yapmak biçiminde algılanmaktadır (1).

Endüstrileşmenin toplumsal süreçlere yansımaları cinsel rol kalıplarını yumuşatmış, kadın erkek arasındaki eşitsizlik giderek azalmaya başlamıştır ama bütünüyle ortadan kalkmamış, endüstrileşme sürecinin zayıf bir gelişim çizgisi izlediği gelişmiş ülkelerde top-

(*) A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Araştırma Görevlisi.

(1) Kandiyoti, D.; Erder, T. (Derleyenler) Türk Kadınının Sorunları, Çözüm Önerileri; Türk Sosyal Bil. Der. Yay. Ankara, 1981.

lumsal sistemin ve onun eğitim sistemine yansımalarının bir özelliği olmaya devam etmiştir.

Kadın erkek ayrımı ve bunun eğitim sistemine yansımaları söz konusu edildiğinde tartışılması gereken konulardan birisi de «karma eğitim» konusudur.

Cumhuriyet Türkiyesinde «karma eğitim» bir ilke olarak benimsenmekle birlikte, tüm okullar için mutlaka yerine getirilmesi gereken bir özellik olarak görülmemiştir. Milli Eğitim Temel Yasasının 15. Maddesi şöyledir : «Okullarda kız ve erkek karma eğitim yapılması esastır. Ancak eğitimin türüne göre bazı okullar yalnızca kız veya yalnızca erkek öğrencilere ayrılabilir.» Cumhuriyetle birlikte karma eğitimin bir ilke olarak benimsenmiş olması cinsiyet ayrımının azaltılması açısından bir aşama olarak kabul edilebilir.

1926 yılında Medeni Kanunun kabulü ile kadınlara sosyal hayatta erkekler ile eşit haklar tanınması, okullarda karma eğitim düzeyine geçilmesini kolaylaştırmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı, Ortaöğretim Dairesi 1927 yılında karma eğitimi hedef alan bir öneri hazırlamış, zamanın Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati, o ders yılında bütün ortaokullarda karma eğitim uygulaması kararını vermiştir. Alınan sonuçların cesaret verici olmasıyla liselerde de karma eğitim uygulanmaya başlamıştır. Böylece Tanzimattan beri sürdürülen kız öğrenciler için ayrı okul açma geleneği bırakılmış, kız ve erkek öğrencilerin birarada okuma ilkesi orta öğretimin her iki kademesi içinde benimsenmiştir. Bu uygulamanın önemli bir istisnası mesleki ve teknik öğretimde sanat ve mesleklerin son yıllara kadar cinsiyet esasına göre gruplandırılması nedeniyle kızlar ve erkekler için ayrı sanat okulları açılması politikası olmuştur. (2)

Cumhuriyet Türkiyesinde karma eğitim ilkesi benimsenmiş olduğundan karma okullar Cumhuriyetin ilanından bu yana hızla çoğalmıştır. Ancak geleneksel olarak yalnız erkek öğrenci ya da kız öğrenci kabul eden bir kısım orta dereceli okullar bu özelliklerini sürdürmüşlerdir. Birçok mesleki ve teknik eğitim kurumları, program farklılaşmasında esas olarak kız ve erkek ayrımına ağırlık vermişlerdir. Ancak özellikle yakın tarihlerde daha önce erkeklerle özgü sayılan bazı iş ve mesleklere kızların da ilgi göstermesi, ayrıca istenilen okullara girmek için öğrenci baskısının artması karşısında cinsiyet

(2) Oğuzkan, T. (Editör) Türkiye'de Ortaöğretim ve Sorunları, Hisar Eğitim Cakfı Yay. No: 1, Ocak 1981, s. 13.

esasına göre öğrenci kabul etmekte olan bir kısım orta öğretim kurumları ile mesleki ve teknik okullar karşı cinsten de öğrenci almaya başlamışlardır. (3)

Kız Teknik ve Erkek Teknik eğitim gibi cinsiyete göre okulları ayırıştırma esasında, kadınlar için geleneksel rol kalıplarının pekiştirilmesine hizmet eder. Kurtkan'ın da belirttiği gibi bazı çevrelerce enstitülerin çekici hale gelmesi ev kadınlığı bilgileri vermelerinden dolayıdır. Kurtkan bu konuda öğrenciyi okula çekmesi açısından ev kadınlığı bilgilerinin muhafaza edilmesini, giderek dozunu tedricen azaltacak program değişiklikleri yaparak mesteğe yöneltmeyi önermekte, bir taraftan da yeni istihdam olanakları yaratılırken, propaganda ve aydınlatma yoluyla ana-baba psikolojisinde değişiklik yapılmasını önermektedir. Kadınların çalışma yaşamına itilmesi amacıyla da şunu önermektedir : enstitü mezunlarına burslu okuma olanakları sağlayarak belirli sahalarda çalışma mecburiyetinin konması ev kadınlığı bilgilerinin çekiciliğini kaybetmesine ve ekonomik bağımsızlık ve bireysel kazanç sahibi olma zevkinin kadınlara aşılmasına neden olacaktır. Bunun ulusal ekonominin de kârlı çıkması sonucunu vereceğini belirtmektedir. (4) Görüldüğü gibi kadınların çalışma yaşamına katılması gereği üzerinde durulduğu zaman bile Mesleki ve Teknik Okullarda karma eğitim uygulaması fikri yoktur.

Kız Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü'nün bir brifing raporunda şöyle denmektedir :

Günümüz ekonomik şartları, toplumumuzun yaşama düzeyinde meydana gelen değişiklikler, kadının ANNELİK VE EV KADINLIĞI görevleri yanında aile bütçesine katkı sağlayacak üretici bir eleman olarak yetiştirilmesini zorunlu kılmaktadır. (5)

Görülüyor ki kadının iş hayatındaki gereği vurgulanmakla birlikte, annelik ve ev kadınlığı birincil görev olarak görülmektedir. «Annelik» ve «Ev Kadınlığı» sözcüklerinin büyük harfle yazılmış olması bile kadının iş hayatındaki rolünü ikincil olarak görmek anlamına gelmekte, karma eğitim üzerinde hiç durulmamaktadır.

Tan, ilköğretimden başlayarak eğitim eşitliğinin sağlanmasının ancak kız ve oğlanların karma eğitim sistemi içinde bulunmaları ile olasılık kazanacağını, karma eğitimin kız ve oğlanların tüm engelleri baştan kaldıracağını söylemektedir. Ona göre kız ve erkeklerle-

(3) (4) Kurtkan, A.; Sosyolojik Açıdan Eğitim Yolu ile-Kalkınmanın Esasları; İstanbul, 1977, s. 293.

(5) Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, Kız Teknik Eğitim Brifing Raporu, Ankara, 1982.

rin varsayılmış özelliklerine göre, gereksinmelerine, gelecekte üstlenecekleri toplumsal rollere göre ayrılmış bir eğitim sisteminde kızların payına düşen eğitim ikinci sınıf bir eğitim olmakta, öğretimin niteliği düşmekte, programlar kısaltılıp hafifletilmekte, daha az yetenekli öğretmenlerle yetinilmekte, eğitim genellikle gelecekteki eş ve anne rollerine hazırlıktan öte gidememekte, oğlanlara sağlanan eğitimin sulandırılmış bir türü olarak kalmaktadır. (6) Tan şöyle devam etmektedir :

Kız Teknik Öğretimin Programlarının geliştirilmesi ile ilgili öneriler Türkiye'de ev kadınlığının kadınlar için bir numaralı meslek olarak kalacağı ve kalması gerektiği temelinden yola çıkar ve kız enstitülerinin kız meslek liselerine dönüştürülmesi ile gerçekleştirilmesi düşünülen reformlar bunları dikiş, hazır giyim, el sanatları, diyet, besin teknolojisi, çocuk gelişimi ve eğitimi, kurs öğretmenliği gibi bölümlerle sınırlarken, Türkiye'de mesleksen teknik öğretimin geleneksel cinsel rol eğitimi berkitmediği ya da ayırt gözetimini kaldırdığını söylemek güç olacaktır. (7)

Giderek karşı cinsten öğrencilerin kabul edilmesi yönelimine karşın Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Örgüt yapısı içinde mesleki ve teknik okulların büyük bir kısmının «Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü» ve «Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü» olarak iki ayrı genel müdürlük bünyesinde ayırıştırmanın nedeni kuşkusuz cinsel ayırımın bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylelikle bazı mesleklerin kadınlara, bazı mesleklerin erkeklere uygun olduğu düşüncesi pekiştirilmektedir.

Mesleki ve Teknik okullardaki öğrenci dağılımı izlendiğinde yukardaki ifadeler doğrulanmaktadır. (TABLO 1, TABLO 2)

TABLO 1

**1985 - 86 ÖĞRETİM YILI KIZ MESLEK LİSESİ ORTAOKULLARINDA
KIZ - ERKEK ÖĞRENCİ DAĞILIMI (oran olarak)**

	Erkek	Kız
Kız Meslek Lisesi Ortaokulları	% 0.7	% 99.3
Bağımsız Kız Sanat Ortaokulları	—	% 100

Kaynak : Milli Eğitim eGnçlik ve Spor Bakanlığı Kız Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü Dosyaları

(6) Tan, M.; Kadının Ekonomik Yaşamı ve Eğitimi, Türkiye İş Bankası Yay. Ankara, 1979, s. 201.

(7) Aynı, s. 212.

TABLO 2

1985 - 86 ÖĞRETİM YILI MESLEKİ VE TEKNİK LİSELERDE
KIZ - ERKEK ÖĞRENCİ DAĞILIMI (oran olarak)

	Erkek	Kız
Erkek Teknik Öğretime Bağlı Liseler	% 95	% 5
Kız Teknik Öğretime Bağlı Liseler	% 0.9	% 99.1

Kaynak : Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Erkek Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü Dosyaları

Yukardaki çizelgeler büyük ölçüde cinsiyet ayrımına dayanan bir gruplaşmanın söz konusu olduğunu, iki ayrı Genel Müdürlüğe bağlı okullarda karşı cinsten öğrenci bulunmasına rağmen bu yönelimin istenilen düzeye ulaşmadığını göstermektedir.

Özetlenecek olursa, kadın ve erkekler arasında eğitimde fırsat eşitsizliğini gidermenin yollarından biri, erkek ve kızların aynı programlara, aynı okullarda katılımını sağlamaktır. Millî Eğitimimiz «karma eğitimi» bir ilke olarak benimsemiştir ancak, Mesleki ve Teknik Eğitimimizde cinsiyet ayrımının program farklılaşmasında esas olarak alınması ve bu amaçla iki ayrı Genel Müdürlük kurulması bu ilkeyi işlemez hale getirmiştir. Okullar karşı cinsten öğrenci kabul etmelerine karşın bu katılım düşük olmaktadır.

Kadının yetişmiş bir işgücü olarak erkeklerle birlikte çalışma yaşamına katılması, onlarla aynı bilgi ve becerilerle donatılmasını gerektirir. Bir kısım mesleklerin kadınlara özgü sayılması, kadının iş yaşamındaki rolünün ikinci planda olduğunun kabul edilmesi ve geleneksel eş + anne + ev kadını rolünün pekiştirilmesi anlamına gelir. Kız Teknik Eğitim Programları incelendiğinde en büyük katılımın giyim, nakış, ev ekonomisi gibi kadınlara özgü kabul edilen alanlarda yoğunlaştığı görülmektedir. Bu da sunular eğitim olanağının «eğitimde fırsat eşitliği» ilkesinden uzak olduğunun bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Eğitimde fırsat eşitliğini sağlamada «karma eğitim» çözüm yollarından biri olarak kabul edilirse öncelikle Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Örgüt Yapısı içinde Kız Teknik Eğitim ve Erkek Teknik Eğitim Genel Müdürlüklerinin tek bir Genel Müdürlük olarak birleştirilmesi ve endüstri ve iş alanlarının gereksinme duyduğu programların, cinsiyet gruplamasına gidilmeksizin kız-erkek tüm öğrencilere açılması gerekir.

KAYNAKLAR

Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Dosyaları.

Kandiyoti, Deniz.; Erder, Türköz.; (derleyenler) Türk Kadınının Sorunları, Çözüm Önerileri, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yay. Ankara, 1981.

Kurtkan, Amiran.; Sosyolojik Açıdan Eğitim Yolu İle Kalkınmanın Esasları İstanbul, 1977.

Oğuzkan, Turhan. (Editör) Türkiye'de Ortaöğretim ve Sorunları, Hisar Eğitim Vakfı Yayını, No: 1, Ocak 1981.

Tan, Mine.; Kadının Ekonomik Yaşamı ve Eğitimi, Türkiye İş Bankası Kültür Yay. 1979.